

Slobodno vrijeme djece u ranom djetinjstvu i predškolske dobi

Koren, Magdalena

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:344526>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-24**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
Čakovec

MAGDALENA KOREN

ZAVRŠNI RAD

**SLOBODNO VRIJEME DJECE U RANOM
DJETINJSTVU I PREDŠKOLSKOJ DOBI**

Čakovec, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
Čakovec

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Magdalena Koren

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Slobodno vrijeme djece u ranom djetinjstvu i predškolskoj dobi

MENTOR: doc. dr. sc. Adrijana Višnjić Jevtić

Čakovec, rujan 2020.

SADRŽAJ

Sažetak	4
Summary	4
UVOD.....	5
1. SLOBODNO VRIJEME	5
1.1. Definiranje slobodnog vremena	6
1.2. Razvoj aktivnosti slobodnog vremena kroz povijest.....	8
1.3. Aktivnosti slobodnog vremena danas.....	10
1.4. Pedagogija slobodnog vremena.....	12
2. SLOBODNO VRIJEME DJECE U RANOM DJETINJSTVU I PREDŠKOLSKOJ DOBI	13
2.1. Specifičnosti i potrebe djece predškolske dobi.....	14
2.2. Psihološki i socijalni aspekti slobodnog vremena na razvoj djece	17
2.3. Igra u aktivnostima slobodnog vremena	18
2.4. Poticanje kreativnosti djece u slobodnom vremenu u vrtiću	20
3. ULOGA OBITELJI, VRTIĆA I LOKALNE ZAJEDNICE U SLOBODNOM VREMENU	21
3.1. Angažman roditelja i obitelji u stvaranju i promicanju aktivnosti u slobodnom vremenu.....	22
3.2. Angažman odgojitelja i vrtića u stvaranju i promicanju aktivnosti u slobodnom.....	23
3.3. Uključenost lokalne zajednice u kreiranje i financijsko podupiranje aktivnosti za.....	25
3.4. Primjeri iz prakse – udruge s područja Grada Čakovca koje promiču aktivnosti za	26
ZAKLJUČAK	29
LITERATURA	30
IZJAVA O SAMOSTALNOSTI RADA.....	34

Sažetak

Tema ovog rada je slobodno vrijeme kao odgovor na potrebe djece za pravilan socijalni, emocionalni i psihički razvoj. Kroz povijest se slika o važnosti dječje igre i slobodnog vremena mijenjala sukladno društvenim promjenama. Danas se posebna pažnja usmjerava na suradnju djece, roditelja, odgojitelja i lokalne zajednice s ciljem unapređenja kvalitete sadržaja za djecu u slobodno vrijeme. U radu je prikazana važnost slobodnog vremena i igre u kreativnom procesu kod djece. Prikazan je povijesni razvoj poimanja važnosti slobodnog vremena za djecu. Iznesene su strategije za razvoj, pedagoški utjecaj i uloga roditelja i odgojitelja u poticanju kreativnosti i bogatstva poticaja za provođenje aktivnosti u slobodno vrijeme.

KLJUČNE RIJEČI: slobodno vrijeme, djeca, obitelj, vrtić, lokalna zajednica, aktivnosti

Summary

The theme of this paper is free time in response to the needs of children for proper social, emotional and psychological development. Throughout history, the image of the importance of children's play and leisure time has changed in line with social changes. Today, special attention is paid to the cooperation of children, parents, educators and the local community with the aim of improving the quality of content for children in their free time. The paper presents the importance of free time and play in the childrens creative process. It is presented the historical development of the notion of the importance of free time for children. There are also given strategies for development, pedagogical influence and the role of parents and educators in encouraging creativity and a wealth of incentives for leisure activities.

KEYWORDS: leisure time, children, family, kindergarte, local community, activities

UVOD

Slobodno se vrijeme s razvojem civilizacije mijenjalo prema potrebama društva. Neosporivo je da slobodno vrijeme danas ima drugačije značenje i drugačijeg je sadržaja od slobodnog vremena u, primjerice, predindustrijskom društvu. Ono što je zajedničko svim fazama je činjenica da je slobodno vrijeme prisutno od samog početka čovječanstva. Slobodno vrijeme čovjek koristi kako bi se odmaknuo od obaveza, opustio od stresa, razvijao svoj kreativni potencijal, uživao u stvarima koje mu pomažu objasniti određene procese ili kako bi naučio nešto novo (Vukasović, 2001).

U prvom dijelu rada pokušati će se definirati sam pojam slobodnog vremena, zašto se kroz povijest mijenjala slika o važnosti igre i slobodnog vremena, te kako je došlo do aktivnosti u slobodnom vremenu danas. U drugom dijelu rada biti će prikazana važnost igre i sadržaja slobodnog vremena kod djece za poticanje kreativnosti te pravilnog rasta i razvoja djece. Dok će u trećem dijelu rada biti riječi o važnosti suradnje i angažmana roditelja, odgojitelja i lokalne zajednice s ciljem stvaranja povoljnih uvjeta za kvalitetno provođenje slobodnog vremena djece. Na kraju rada navedeni su primjeri iz Hrvatske i svijeta, te u posebnom odlomku primjeri iz prakse za Grad Čakovec.

1. SLOBODNO VRIJEME

Slobodno vrijeme postoji svaki dan i u svakoj sredini, te je dio života svakog čovjeka. Različitost interesa počiva na dobi, spolu, zanimanju, mjestu boravka, stupnju interesa, društvenom poretku i razvijenosti sredine. Sadržaj može varirati o željama za odmorom, razonodom, stjecanjem novih iskustava i kulturnom bogaćenju. Odgojem upućujemo djecu na prihvaćanje različitosti i prepoznavanjem svojih interesa za stvaranjem sadržaja vlastitog slobodnog vremena (Rosić, 2005).

Rosić (2005) definira odgoj kao najvažniju zadaću društva prema pojedincu. Temeljeći razvoj društva na odgoju, odgoj definira kao sveukupnost predagoških utjecaja u prostoru i vremenu. To je složen i dugotrajan proces razvoja čovjeka te se zbog svoje kompleksnosti ne može definirati jednom definicijom. Kao teoretski proizvod društva,

odgoj ozakonjuje i društveno opravdava odnose unutar samog društva. Međuovisnot odgoja i gospodarskih, socijalnih, političkih i kulturnih prilika uvjetuje određene povijesne strategije i sadržaj. Kroz povijest svjedočimo razvoju društva. Samim time pratimo i razvoj tehnologije i znanosti koji utječu na promjene odnosa radnog i slobodnog vremena čovjeka. To direktno utječe i na promjenu odgojno-obrazovnog radnog vremena i slobodnog vremena djece. U potonjem je od velike važnosti naporan rad odgojitelja na odgajaniku, kako bi odgajanik steknuo motive kroz namjerno učenje. Upravo stjecanjem tih motiva dijete stvara vlastite interese te time upotpunjava svoje slobodno vrijeme. S razvojem društva i znanosti, radnog vremena i slobodnog vremena, odgojno-obrazovnog procesa i slobodnog vremena potrebna je i analiza određenih rezultata. Nedostatak analiza i praktičnih rješenja upućuje na manjak brige o kvaliteti i količini slobodnog vremena kod djece danas.

Pedagogija, kao društvena znanost o odgoju, nosi brojne pedagoške discipline. Tako pedagogija slobodnog vremena obuhvaća određeno područje rada. U toj poddisciplini proučava se razvoj odgojnog procesa i pedagoških strategija u slobodnom vremenu. Pedagogija slobodnog vremena odgoj doživljava kao prihvaćanje svih čovjekovih sposobnosti i mašte, te nastoji potaknuti djecu na kreativno stvaralaštvo. Djeci se ne daje gotovo znanje, već ih osposobljava na stjecanje novih i korisnih znanja i vještina, te kreiranje slobodnog vremena prema vlastitim interesima, mogućnostima i potrebama (Rosić, 2005).

1.1. Definiranje slobodnog vremena

U pokušaju definiranja slobodnog vremena ne može se koristiti samo jedan pojam. Kompleksnost i zadaće koje slobodno vrijeme donosi upućuju na višeznačno razumijevanje pojma slobodnog vremena. Unutar definicije pojma slobodnog vremena nalaze se odrednice sloboda, neobveznost i dobrovoljnost (Rosić, 2005).

Danas se izvan odgojno-obrazovnog konteksta nude brojni sadržaji za provođenje slobodnog vremena (Rosić, 2005).

Provođenje slobodnog vremena dolazi prirodno, spontano i jednostavno. Definiranje slobodnog vremena može se objasniti na više načina. Ono može biti vrijeme bez svake obaveze, posla i dužnosti prema drugima; to je vrijeme gdje su najvažnije vlastite sklonosti i razvoj sposobnosti pojedinca (Vukasović, 2001).

Rosić (2005) također govori o aktivnostima kroz slobodno vrijeme koje pojedinac slobodno usmjerava. Različita mišljenja o definiranju pojma slobodnog vremena govore o prilici za ostvarenje slobode i osobnog razvoja pojedinca s jedne strane, te je ono vrijeme bez ikakvih obaveza s druge strane. Suvremeno doba naglašava problematiku slobodnog vremena u kontekstu utjecaja na promjene društvenih odnosa, poradi preplitanja različitih kultura, što otvara nove dimenzije te dobiva sve veće pedagoško značenje. Razvijeno moderno društvo nudi mjesto slobodnom vremenu u sustavu odgoja i obrazovanja. Opterećenost obavezama i određeno vrijeme provedeno u odgojno-obrazovnim ustanovama upućuje na nedostatak slobodnog vremena kod djece.

Slobodno vrijeme nudi široki spektar mogućnosti za razvoj i testiranje svojih sposobnosti, detektiranje vlastitih interesa i ambicija, upoznavanje sebe i drugih, svojevrsno upoznavanje i razvoj vlastitih potreba, upoznavanje i mijenjanje okolnosti za potvrđivanje i učvršćivanje svoga slobodnog vremena. (Rosić, 2005).

U današnjem se društvu slobodno vrijeme smatra aktualnim problemom i faktorom koji može imati bitan značaj u razvoju kulture i napretku civilizacije. U teoriji se slobodno vrijeme može prikazati kao produkt vremena, stanja i aktivnosti koje nisu uvjetovane, kako biološkom, tako ni socijalnom ili profesionalnom nužnošću. U tom kontekstu možemo govoriti i o slobodi izbora, kao važnom čimbeniku za kreiranje vlastitog sadržaja i aktivnosti. Slobodno posjedovanje vremena i prilika za aktivnost prema vlastitoj želji ne opravdavaju besadržajnost i besciljno provođenje vremena s ciljem odmora (Previšić, 2000.)

Rosić (2005) govori o slobodnom vremenu kao bitnoj karakteristici današnjeg suvremenog društva. Slobodno vrijeme postaje važan čimbenik unutar sistema odgoja i obrazovanja. U odgojno-obrazovnim institucijama to je vrijeme koje dijete koristi van planiranih i određenih aktivnosti. To je vrijeme kada dijete iskorištava svoj puni potencijal

i slobodno bira aktivnosti, način provođenja tog vremena, medije kojima se koristi, vrstu igre i sudionike u zajedničkom provođenju aktivnosti. Te se iz tog razloga postavljaju pitanja:

- a) na koji način iskoristiti taj višak vremena
- b) kako iskoristiti slobodno vrijeme i kojim sadržajem ga ispuniti
- c) kako pojedinca i društvo pripremiti za to?

Tu su također i brojne poteškoće koje proizlaze iz potonjeg:

- a) nedovoljno jasno i premalo istraženo određivanje svrhe, načela i sadržaja slobodnog vremena
- b) nedostatak stručnog kadra za vođenje slobodnih aktivnosti koji bi se bavili isključivo time
- c) pomanjkanje prostorno-materijalnih uvjeta rada
- d) premalen broj stručnjaka
- e) pomanjkanje financija
- f) nedostatak organiziranih sustava koji bi se bavili aktivnostima slobodnog vremena.

1.2. Razvoj aktivnosti slobodnog vremena kroz povijest

Od početka čovječanstva razlikujemo oblike slobodnog vremena kao promjenjive društveno-povijesne pojave. Ljudski život dijelimo na dvije dijametralno povezane sfere, rad ili nužnost i slobodno vrijeme. Vrijeme i sloboda česti su predmeti rasprave i filozofskih promišljanja te znanstvenih istraživanja, dok sam subjektivni doživljaj i shvaćanje slobodnog vremena uvjetuje njegovo poimanje. Ovisno o tradicionalnom nasljeđu, odgoju, dobi, statusu, osobnom ili društveno-povijesnom trenutku, slobodno vrijeme nudi mogućnosti za razvoj i napredak. Za sve navedeno pojedinac se mora sam izboriti, pripremiti, osposobiti i ustrajati (Livazović, 2018).

Previšić (2000) govori o razvojnim fazama odnosa slobodnog vremena i rada kroz povijest:

- a) kroz primitivne kulture, stavljanje prednosti slobodnom vremenu bez poimanja praktičnog rada
- b) radno i slobodno vrijeme nemaju definiciju i ograničenje
- c) rad prevladava nad slobodnim vremenom
- d) smanjenje radnog vremena i kontinuirano povećanje slobodnog vremena.

Rad i slobodno vrijeme dvije su međusobno povezane pojave. Podjela rada kroz povijesni razvoj društva izravno je utjecala na prava i mogućnosti pojedinca pri korištenju slobodnog vremena. Kao sastavni dio društvenog života, slobodno se vrijeme počelo proučavati tek u industrijskom društvu (Livazović, 2018).

Janković (1973) predlaže osnovne karakteristike antičkog slobodnog vremena kroz pojmove grčke *schole* i rimskog *otiuma*:

- a) aristokratizacija društva vladajućima je donjela povlašteni položaj u korištenju slobodnog vremena jer su živjeli od robovskog rada i onog nižih staleža
- b) poanta slobodnog vremena bilo je unapređenje vrlina, osobni razvoj u duhu kaokagatije, potvrda ličnosti i samoobrazovanje
- c) sadržajno se slobodno vrijeme sačinjavalo uglavnom od kulturnih, umjetničkih, zabavnih i sportskih aktivnosti
- d) izgradnja infrastrukture te uvođenje i organiziranje svečasnosti i igara omogućavali su masovno korištenje slobodnog vremena
- e) odgoj slobodnog građanstva temeljio se na pripremi mladog stanovništva za čovjeka dostojno i kulturno provođenje slobodnog vremena.

Autor Livazović (2018) navodi kako se u srednjem vijeku slobodno vrijeme na dvoru svodilo na sportske aktivnosti, poput lova i sokolarstva, aktivnostima vezanim za ples, glazbu, viteška natjecanja, igre na ploči za šah ili dame te kockanje. Dok je obično pučanstvo uživalo seoske zabave, sportska nadmetanja u bacanju, vještini i brzini, praktičnim šalama i sličnom sadržaju. Nepovoljni životni uvjeti, uzrokovani ratom, epidemijama, smanjenjem trgovine i proizvodnje doveli su do raspadanja tradicije i osiromašenja.

Renesansnim buđenjem Europe nastao je novi kulturni val koji je postavio temelje za razvoj umjetnosti, glazbe, slikarstva i drame kakve poznajemo danas. Razdoblje renesanse i humanizma potaknuli su razvoj nove orijentacije ljudske slobode, čiji su temelji nastali na starogrčkoj i rimskoj kulturi. Veliku ulogu u stvaranju novog, pravednijeg i boljeg društvenog uređenja slobodnih ljudi, s humanijim međuljudskim odnosima, imali su renesansni i humanistički mislioci, koji su posebno stavljali naglasak na organizaciju i ulogu rada te slobodnog vremena (Livazović, 2018).

Nastankom feudalnog društva pojavljuje se pojam *frejzeyt* koji je u doslovnom značenju predstavljao slobodu trgovanja i sigurnost posjetitelja na tržnici. Na temelju te prakse rad se počeo smatrati smislom života, ne samo potrebom za preživljavanje. Životni se ritam tako dijelio na visoko cijenjeno vrijeme rada i razvoj profesije te slobodno vrijeme koje se u to vrijeme smatralo moralno dvojbenim (Livazović, 2018).

Veliki utjecaj Crkve doprinosi uvođenju tradicije shvaćanja nedelje i blagdana kao dana odmora i molitve. Molitva i rad (lat. *ora et labora*) ulaze duboko u sferu shvaćanja rada kao sredstva za postizanje vlastitog spasenja, a slobodno vrijeme početak raskalašenog ponašanja kod kmetova, slobodnih seljaka i obrtnika, dok Crkva i svjetovni feudalci uživaju u blagodatima rada potonjih. Kao odgovor na to, kraljevski dvorovi postaju središte kulture, književnosti, glazbe i umjetnosti s angažiranim profesionalcima iz zadanih područja (Janković, 1973.)

Nakon Lutherove reformacije vladajuća građanska klasa stvara kult i etiku rada s ciljem pokretanja industrijske civilizacije i kapitalističke proizvodnje. Time pobijajući dotada uvažen doživljaj rada važnim za duhovno ostvarenje. Protiveći se nametnutim rigoroznim uvjetima nastaje potreba za oblikovanjem socijalne politike, prosvjeda i aktivacije radnika u borbi za svoja prava i slobodno vrijeme (Livazović, 2018).

1.3. Aktivnosti slobodnog vremena danas

Slobodne aktivnosti možemo klasificirati prema brojnim čimbenicima. Klasifikacija slobodnih aktivnosti određuje se prema mjestu odvijanja samih aktivnosti, po dobi i spolu

djeteta, po brojnosti sudionika ili prema vrsti slobodnih aktivnosti, gdje razlikujemo umjetničke, sportske, znanstveno-istraživačke i ostale vrste. Najuvreženija klasifikacija je ona u kojoj je primarni motiv podjela funkcija i svrhovitost pojedine aktivnosti. Slobodne aktivnosti provodimo u vrijeme odmora, za rekreaciju i razvoj osobnosti. Te su funkcije međuovisne i podjednako važne (Šimunović i Njegovan-Zvonarević, 2008),

Prema Šimunović i Njegovan-Zvonarević (2008) tako možemo odrediti i tri skupine aktivnosti:

- a) Aktivnosti za klasičan odmor, bez težih fizičkih napora ili psihičkog angažmana, specifična za odrasle i individualnog je karaktera.
- b) Rekreativne aktivnosti, s ciljem aktivnog odmora, umjerene razonode i zabave. U ovu skupinu spadaju društvene igre s pokretom, plesom, sportske priredbe, praćenje raznih događaja putem medija, šetnje prirodom, izleti, odlazak u kino, kazalište i slično.
- c) Aktivnosti sa svrhom razvoja osobnosti kroz fizička, obrazovna, odgojna, umjetnička, tehnička i društvena područja.

Još jednu podjelu nudi i Vidulin – Orbanić (2008) kada govorimo o potrebama u današnjem poimanju slobodnog vremena. Ta podjela sačinjava četiri potrebe mladih, a to su: potreba za odmorom, potreba za zabavom, potreba za kulturom i potreba za rekreacijom. Njegujući ova četiri oblika aktivnosti za provođenje slobodnog vremena, djeca i mladi mogu postavljati jasne ciljeve i ostvarivati željene potrebe.

Kako bi aktivnosti u slobodnom vremenu imale učinak važno je osvrnuti se na suradnju. Kao umijeće organiziranja i zajedničkog djelovanja s ciljem pronalaska rješenja, suradnja je proces između ljudi za zajedničkim stvaranjem novog u aktivnostima slobodnog vremena (Rosić, 2005).

Rosić (2005) navodi funkcije aktivnosti slobodnog vremena: kurativna, korektivna, zdravstveno-rekreativna, odgojno-obrazovna, zabavna. Te tri načina iskorištavanja slobodnog vremena kroz pedagoška načela:

- a) formativni (raznoliki i bogati sadržaj koji pospješuje napredak kulturne, zdrave i kreativne osobnosti)
- b) preventivni (mogućnost višestrukog kvalitetnog sadržaja jača pozitivan utjecaj te smanjuje mogućnost negativnog utjecaja)
- c) kurativni (korištenje u kontekstu preodgoja).

1.4. Pedagogija slobodnog vremena

Pedagogiju, kao društvenu znanost o odgoju, sačinjavaju brojne pedagogijske discipline koje se bave određenim odgojnim područjima. Prema tome i pedagogija slobodnog vremena ima svoje područje rada. Pedagogija slobodnog vremena bavi se pitanjem razvoja odgojnog procesa i pedagoških strategija u slobodnom vremenu (Rosić, 2005).

Rosić (2005) tako objašnjava područje rada pedagogije slobodnog vremena:

- a) istražuje uvjete i mogućnosti odgoja u slobodnom vremenu,
- b) ne dozvoljava negativne učinke i utjecaje u slobodnom vremenu,
- c) razvija i potiče formiranje pozitivnih uvjeta za odgojno-obrazovni rad u slobodnom vremenu,
- d) objašnjava svrhovitost, smisao, cilj te zadaće odgoja u slobodnom vremenu,
- e) ukazuje na temeljnje zahtjeve, čimbenike, načela i metode rada,
- f) sugerira u društvenom i pedagoškom pogledu kako najbolje koristiti slobodno vrijeme u razvoju stvaralaštva, kreativnosti, zadovoljavanju interesa i potreba ljudi.

Kao predmet pedagogije slobodnog vremena navodi se odgoj u slobodno vrijeme. Iz tog je razloga potrebno uvidjeti važnost razvojnih etapa djeteta koje su temelj za uspješno i učinkovito ostvarivanje ciljeva pedagogije slobodnog vremena (Rosić, 2005).

Rosić (2005) navodi šest zadataka pedagogije slobodnog vremena: deskriptivni, kalsifikacijski, eksplanacijski, eksplorativni, eksplikativni, normativni. Također navodi

kako se te zadaće ne temelje isključivo na proučavanju i objašnjavanju ustaljene prakse, već su i motivirajuće, samokritičke i zahtjevaju nove pristupe odgoju.

2. SLOBODNO VRIJEME DJECE U RANOM DJETINJSTVU I PREDŠKOLSKOJ DOBI

Rosić (2005) govori o važnosti slobodnog vremena u razvoju djece, mladih i odraslih. Kroz slobodno vrijeme izražavamo svoje interese i potrebe. Kako je slobodno vrijeme sveprisutno, tako je važno dobro ga isplanirati i učinkovito provoditi.

S razvojem i promjenama u društvu raste i potreba za proučavanjem slobodnog vremena. Tehnološki napredak ubrzava i razvoj ostalih sfera društva te utječe na život ljudi, posebice djece. Pristup raznim medijima nudi nam nove i raznovrsne načine učenja, kreiranja i razmišljanja. Naravno, postoji i druga, negativna strana lake dostupnosti sadržaju. Korištenje neprimjerenog i nepoticajućeg sadržaja može dovesti do devijantnog ponašanja. Iz tog razloga roditelji i odgojitelji su dužni pratiti, usmjeravati i savjetovati djecu u odabiru kvalitetnog sadržaja za provođenje slobodnog vremena. Kako bismo to mogli uspješno provesti potrebno je istražiti interese pojedinog djeteta. Zbog toga je bitno znanstveno pristupati problematici pedagogije slobodnog vremena (Rosić, 2005).

Kada govorimo o planiranim aktivnostima, dijete mora aktivno u istima sudjelovati. Kada prepoznamo da djetetu aktivnost postaje dosadna i da gubi interes, istu je potrebno mijenjati i prilagoditi njegovim potrebama i afinitetima. Ishod planirane aktivnosti, baš kao i interes, ne mora i ne može biti jednak kod svakog djeteta. Stoga je važno fleksibilno pristupati i postavljati zadatke (Rosić, 2005).

U želji da pruže kvalitetan sadržaj za slobodno vrijeme svoje djece, roditelji se često nalaze u problem zbog nedostatka ideja, a još češće zbog nedovoljno stručnjaka koji bi ponudili traženi sadržaj za određene aktivnosti. Taj se problem najčešće javlja u malim sredinama gdje je ponuda mogućnosti i mjesta za provođenje slobodno vremena znatno manja od one u većim gradovima i urbanim sredinama. Još jedan problem na koji

nailazimo su financijski i materijalni uvjeti, te premala zainteresiranost djece za određene sadržaje koji su ponuđeni (Rosić, 2005).

2.1. Specifičnosti i potrebe djece predškolske dobi

S uvođenjem obaveznog pohađanja predškole godinu dana prije polaska u školu, djeca se danas susreću, kako sa zadacima koji ih pripremaju za školu, tako i s ostalim obavezama vezanim za isto. Razni radni listići i materijali djetetu staraju psihološku sliku o nužnosti izvršavanja određenog zadatka. Tu već možemo detektirati prve obveze u odnosu na slobodno vrijeme kojeg bi u djetinjstvu trebalo biti u što većoj količini. Igrom u slobodno vrijeme i raznim aktivnostima dijete uživa u slobodi izražavanja.

Rosić (2005) ukazuje na sadržaj slobodnog vremena kod manje djece i predškolaraca. Napominje kako je slobodno vrijeme važno upotpuniti igrom, šetnjom i aktivnostima na svježem zraku, suncu i vodi, sportskim aktivnostima. Isto tako, sugerira da se djeca bave i raznim scenskim, likovnim, glazbenim aktivnostima i hobijima za duhovni razvoj.

Kako bi se dijete moglo pravilno razvijati potrebno je u određenoj količini tjelesno se aktivirati. Prema genetskim predispozicijama svakom je djetetu već u predškolskoj dobi potrebno omogućiti dostatne fizičke aktivnosti za razvoj tog potencijala. Programi kineziološke spreme namijenjeni djeci predškolske dobi moraju biti dobro osmišljeni i pripremljeni kako bi omogućili pravilni rast, razvoj i zdravlje djeteta. Predškolska dob je idealna dob za razvoj motoričkih vještina koje doprinose kognitivnom, socijalnom i emocionalnom razvoju. U predškolskoj dobi učenje takvog sadržaja odvija se spontano ili planski. Kada govorimo o unaprijed isplaniranoj, organiziranoj i osmišljenoj aktivnosti s određenim ciljem, tada govorimo o kvalitetnom učenju i razvijanju motoričkih vještina (Trajkovski Višić i sur., 2004).

Tomac, Vidranski i Ciglar (2015) govore o važnosti tjelesne aktivnosti na suzbijanje pretilosti i lošeg fitnesa djece. Autori ukazuju na važnost predškolskih ustanova u stvaranju osnovnih uvjeta za rast i razvoj djece prije polaska u školu.

Tjelesna aktivnost kod djece potiče mogućnost svladavanja većeg opterećenja, snalažljivost, komunikativnost i lakše nošenje sa zadacima koji se stavljaju pred njih. Različite igre u predškolskoj dobi donose razne dobrobiti i beneficije. Kada je sadržaj igara primjeren, tada možemo govoriti o dobrim uvjetima za pravilan zdravstveni sistem i razvoj kondicijskih sposobnosti (Trajkovski Višić i sur., 2004).

Svakodnevnim vježbanjem, odnosno kretanjem, doprinosimo osjećaju ugone. Igra koja uključuje kretanje i razne oblike kretanja djeci pruža mogućnost zadovoljavanja potrebe za kretanjem (Prskalo i sur., 2014).

Neka od istraživanja koja govore o važnosti bavljenja sportom kod djece predškolske dobi ukazuju na potrebu za kvalitetnim sadržajem takvih aktivnosti. Blažević, Božić i Dragičević (2012) svojim su istraživanjem ustanovili da predškolarci svoje slobodno vrijeme češće upotpunjuju gledajući televiziju ili koristeći računalo, umjesto vježbanjem. U prosjeku vrijednost gledanja televizije kod dječaka iznosi 80 minuta, dok kod djevojčica 5 minuta manje. Na računalu dječaci predškolske dobi provode gotovo 39 minuta dnevno. Kod djevojčica je to znatno manje, svega 7,50 minuta po danu. Tjelesnom aktivnošću bavi se više dječaka nego djevojčica predškolske dobi.

Sljedeće istraživanje daje rezultate o broju koraka koje djeca predškolske dobi naprave za vrijeme boravka u vrtiću tokom jednog dana.

“Rezultati ovoga istraživanja pokazali su kako su djeca u predškolskoj ustanovi aktivna u skladu s dosadašnjim istraživanjima i naprave između 2280 i 5460 koraka u danu, ovisno o dnevnom programu. Također se uočilo kako nema spolnih razlika u aktivnosti između dječaka i djevojčica u broju koraka ($p = 0,755$), a Friedman ANOVA-om su se utvrdile razlike između pojedinih dana u tjednu ($\chi^2 = 14,90$; $p = 0,004$). Rezultati ukazuju kako je djecu ipak potrebno dodatno poticati na tjelesnu aktivnost, jer sam boravak u predškolskoj ustanovi nije dovoljan za optimalnu tjelesnu aktivnost.” (Tomic i sur., 2015, str. 103).

Uzrast i karakteristike pojedinca bitno utječu na učenje, te bi ono trebalo biti prilagođeno sposobnosti djeteta da upravlja spoznajnim procesima, pamćenjem, voljnom pažnjom. Istovremeno mora biti usklađeno s njegovim kognitivnim dosegom, posebice stupnjom razvoja simboličkog mišljenja koje mu omogućava razumijevanje i korištenje susatava znakova (Kamenov, 1987).

U predškolskoj je dobi izrazito bitno učenje jer se njime stječu generalna, neodređena strateška iskustva te se formiraju sposobnosti, poput, reprezentiranja, simbolizacije, strategije pronalaženja, selekcije, upotrebe i prerade informacija, oblikovanje pravila za pronalaženje rješenja različitim vrstama zadataka i razvoj slike o okolini. U period predškolskog uzrasta djeteta, na temelju prostornih odnosa vlastitog tijela, počinje se razvijati i diferencijacija prostornih odnosa i mogućnost orijentacije. Na osnovi razlikovanja desne i lijeve ruke, dijete počinje diferencirati desno i lijevo uho, desnu i lijevu nogu i ostalo. Na sličan način dijete postavlja određene predmete u prostor oko sebe. U samom razvoju opažanja prostornih odnosa od velike je važnosti uključivati riječi u sam proces opažanja, odnosno verbalizirati opaženo (Mitrović, 1981).

Pažnja kod predškolaraca je spontana i nenamjerna, te ovisna o osobinama predmeta, privlačnosti, novostima i slično. S povećanjem obujma govornih sposobnosti formira se voljna pažnja, kao temelj i priprema za školsko učenje. Stimulacijom dječja pažnja postaje konstantna, šira i učinkovitija. Spontana pažnja je uvjetovana jačinom učinka nekog predmeta ili njegovom neposrednom privlačnošću. Voljna pažnja opstaje i biva potencirana motivima koji nisu u direktnom odnosu s predmetima. Na njezino formiranje važan utjecaj imaju životni uvjeti i djetetova aktivnost, dok na razvoj voljne pažnje kod djece predškolskog uzrasta imaju kompleksnije igre i zadavanje jednostavnih zadataka. Kako bi dijete izvršilo te zadatke mora se pridržavati određenih pravila i zahtjeva odraslih te poštivati vršnjački kolektiv (Selimović i Karić, 2010).

2.2. Psihološki i socijalni aspekti slobodnog vremena na razvoj djece

Vremenski prostor slobodnog vremena sadržajno se uklapa u svakodnevicu svakog djeteta. U nedostatku vođenosti i ideja, prostor slobodnog vremena može izazivati nepovoljne učinke na razvoj i formiranje ličnosti djece. Način na koji odgajatelj reagira na djecu može ili unaprijediti ili sputati emocionalni razvoj djeteta. Kako bi se dijete emocionalno razvijalo tako je vrlo bitno pažljivo pristupiti djetetu te mu osigurati potpunu podršku. Djeca vrlo rano spoznaju brojne emocije. Upravo emocije djeci i odgajatelju pružaju informacije o napretku samog djeteta. Sreća i povjerenje su pozitivne emocije i jedne od mnogih koje djeci daju osjećaj sigurnosti i zaštićenosti. S druge strane, negativne emocije upućuju na opasnost i nezadovoljstvo. Ljutnja potiče dijete da se usprotivi preprekama i nedaćama koje su ga snašle. Tuga pruža mogućnost mirne prilagodbe gubitku ili razočaranju. Ljubav djetetu kazuje da je voljeno, vrijedno i sposobno. Zadaća odraslih je omogućiti djetetu da razumije svoje emocije i da saznaje načine kako se s istima nositi. Odrasli kod djece na taj način potiču i razvoj empatije (Stokes Szanton, 2000).

Prema Jankoviću (1968) tri su funkcije provođenja slobodnog vremena: odmor, razonoda i razvoj ličnosti. U današnjem naprednom društvu od velike je važnosti na brojne načine stvarati vlastitu ličnost.

Za razvoj dječjeg stvaralačkog potencijala najvažniju ulogu imaju obiteljska i odgojno-obrazovna okolina koje potiču dijete na istraživanje. Kada se dijete osjeća sigurno i podržano, tada ono može razviti puni potencijal u kreiranju vlastitog sadržaja. Kako bi dijete razvijalo svoje jedinstvene i nove ideje potreban je pravilan izbor aktivnosti. Davanjem odgovornosti djetetu, iskrenim razgovorom, osiguravanjem privatnosti i poticanjem na razmišljanje o važnim stvarima, odrasli djecu uče razmišljati (Stevanović, 2004).

Autorica Slunjski (2015) naglašava važnost poticanja i slušanja zahtjeva i želja djece bez obzira na djetetovu dob. Nadalje, spominje da su kvalitetan način provođenja vremena, igra i sportske aktivnosti temelj provođenja slobodnog vremena. Svoje slobodno vrijeme djeca provode kretajući se, te ono dolazi spontano.

Ujedinjeni narodi (2003) upućuju na pozitivne rezultate slobodnog vremena prema World Youth Report-u:

- a) socijalni/emocionalni razvoj i angažman - sposobnost reagiranja i rješavanja različitih problema, emocionalna i ekološka refleksija, aktivan odmor, održavanje prijateljskih i bliskih odnosa s drugima
- b) stručni razvoj i kreativnost - stjecanje potrebne funkcionalne i organizacijske sposobnosti za zapošljavanje
- c) fizički rast i razvoj - biološki razvoj i sposobnost da se osigura sadašnje i buduće zdravlje
- d) intelektualni razvoj i aktivnost - mogućnost stjecanja osnovnih znanja kroz obrazovanje i druge sadržaje, kritičko razmišljanje, rješavanje problema i iskaz vještina, pojedinačne sposobnosti učenja
- e) socijalni/građanski odgoj i participacija - razvijanje odgovornosti i suradničkih sposobnosti u zajednici

2.3. Igra u aktivnostima slobodnog vremena

Igra u potpunosti oslobađa čovjeka te pokazuje kulturološka i socijalna obilježja pojedinca. Druženje, zadovoljstvo, veselje, sloboda, neizvjesnost i smijeh prava su obilježja i stvarna definicija igre prema Andrijašević (2000).

Uključenje u igru je dobrovoljno, stoga je potrebno držati se određenih pravila koja su u istoj postavljena. Igru određuju vrijeme, prostor, rekviziti koji se koriste, broj dionika i/ili oprema. Temeljna odlika igre je osjećaj želje za sudjelovanjem u njoj (Andrijašević, 2000).

Igra je jedno od temeljnih prava djeteta. Pravo na igru spominje se u brojnim aktima i konvencijama dječjih prava. Kao takvo, pravo na igru postavlja temelj dubljeg istraživanja za osobne potrebe razvoja djeteta, ali i za razvoj zajednice. Igra djecu upućuje na njihovu ulogu u zajednici, dijete kroz igru usvaja pravila i sustav vrijednosti društva. Poučavanjem o ljudskim pravima, u ovom slučaju pravu djeteta na igru, razvija se osjećaj

samopoštovanja i poštovanja drugih, osjećaj prihvaćenosti te razumijevanje vlastitih i tuđih osjećaja i potreba. Te vrijednosti dijete razvija kroz spontanu, nestrukturiranu igru u ranom djetinjstvu. S dječjom je igrom povezan svaki segment života i razvoja djeteta. Brojne su prednosti igre, jednako kao i posljedice nedostatka igre (Mrnjauš, 2014.)

Rosić (2005) upozorava na važnost promjena interesa i zanimanja za određene igre sukladno s rastom djeteta, što na kraju uvjetuje i način na koji će dijete provoditi svoje slobodno vrijeme.

Dijete kroz igru nije samo zaokupljeno slobodnim aktivnostima, već stvara i kulturološku sliku svoga vremena. U vrijeme stvaranja europske radničke klase djetinjstvo se zamišljalo kao razdoblje igre, upoznavanje vršnjaka i raznođe. Djetinjstvo se također shvaćalo kao određeno stanje duha (Frønes, 1995).

Slobodno vrijeme primarno je područje dječje socijalizacije i kulturne autonomije, a slobodne aktivnosti u djetinjstvu pokazuju naznake profesionalnih usmjerenja u kasnijoj životnoj dobi (Frønes, 1995)

Djetinjstvo i slobodno vrijeme razvijalo se paralelno s poimanjem djetinjstva kao razdoblja kontrolirane socijalizacije. Igra i vršnjačka povezanost temeljni su mehanizam učenja i sazrijevanja. U suvremenim društvima zabavne aktivnosti i odnosi s vršnjacima pripremaju djecu za kompleksnu budućnost (Frønes, 1995)

Igra, kao čovjekova prirodna potreba, predmet je uživanja kako djece, tako i odraslih. Kroz igru odrasli se odmiču od svakodnevice i stvarnih izazova. Funkcija igre je potaknuti i stvoriti određene nagone zbog urođene znatiželje i potrebe za igrom. Osim kao proces učenja i socijalizacije, igra pospješuje komunikacijske vještine, usvajanje normi ponašanja te razvoj motoričkih i mentalnih sposobnosti. Igra kretanjem, dodirivanjem, promatranjem, kušanjem, bacanjem i ostalim fizičkim pokretima kod djece stimulira ostala osjetila te dijete doživljava ugodu, radost i sposobnost opažanja potrebne za razvoj misaonih procesa (Omerović i sur., 2009).

Kada bi djeca na svijet gledala kao odrasli, tada bi i vidjeli stvari onakve kakve jesu, a ne kako ih doživljavaju. U slobodnoj igri taj je svijet spontan i prirodno poprima svoje oblike.

Igrom djeca ne razvijaju svoje sposobnosti najmerno, već slučajno. Usklađivanjem različitih aktivnosti dijete si postavlja cilj i svladava razne prepreke koje ga vode do toga cilja. Cilj svake aktivnosti doprinosi zadovoljavanju unutrašnje potrebe za aktivnošću. Osjećaji u igri daju veliki značaj dječjem razvoju te imaju važnu ulogu u svim fazama dječje motivacije. Na taj način dijete ne odustaje od aktivnosti iako je već iscrpljeno (Omerović i sur., 2009).

Kroz igru dijete se razvija i postaje zrelije. U igrama natjecateljskog tipa dijete uči pokazati svoja znanja i vještine, te na koji način može uskladiti svoje sposobnosti za postizanje određenog cilja. Igra djetetu nudi stalne izazove i ispitivnje vlastitih mogućnosti. U to se ubrajaju postavljanja pravila i ciljeva, te stjecanje novog iskustva neovisno o ishodu – pobjedi ili porazu. Igrom dijete upoznaje kako druge, tako i sebe, ostvaruje svoje zadovoljstvo i potrebu za zabavom, prilagođava se novim situacijama i igrom uloga upoznaje svijet odraslih (Nubiola i Martin, 2015).

2.4. Poticanje kreativnosti djece u slobodnom vremenu u vrtiću

Dječje stvaralaštvo ostvaruje se individualno kroz samostalno rješavanje problema i aktivaciju produktivnog razmišljanja i mašte. Razvoj mišljenja dovodi do novih otkrića. Postavljanjem cilja i motivacijom potiče se stvaralaštvo. Sve posebnosti i individualnosti koje posjedujemo kao ljudi daju nam i vlastite ciljeve, koji upravo nama najviše odgovaraju. Kreativno stvaralaštvo u procesu učenja i obaveza odvaja rad od slobodnog vremena (Ranogajec, 1971).

Mašta djetetu omogućava kreativno izražavanje. Svako dijete je darovito prema nekim svojim zahtjevima i određenom stupnju. Darovitost kod djece potrebno je prepoznati, poticati i stvoriti povoljne uvjete za održavanje interesa i razvijanje vještine. Prve dvije godine života po mnogočemu su važne, pa tako i za kreativni razvoj. Sigurno i samuvjereno dijete znati će maštati, slobodno promišljati te se spontano ponašati i izražavati. Na taj će način djetetu okolina postati zanimljiva za istraživanje i pronalaženje brojnih interesa i mogućnosti (Stevanović, 2001).

Vrtić, kao izvor odgoja, obrazovanja, socijalizacije i razvoja djeteta mora nuditi motivirajuću atmosferu za kreativni razvoj. Dužnost odgajatelja i ostalih vrtićkih djelatnika je organizirati svoj rad i omogućiti uvjete koji u djeci bude potrebu za kreativnim izražavanjem. Također, dužni su promatrati djecu, uviđati njihove mogućnosti i interese te ih usmjeravati na koji način mogu ispoljiti svoje kreativne zahtjeve (Stevanović, 2001).

Kako bi se dječja kreativnost mogla ostvariti potrebno je voditi se prema sljedećim smjernicama:

- a) poticanje na samostalno traženje odgovora i poštivanje postavljenog pitanja
- b) nastojanje da dijete otkrije pravu vrijednost vlastitih ideja, poštivanje originalnosti i nekonkvencionalnosti
- c) ukazati na vrijednost djetetovih ideja; preuzimanje onih koje su u skladu s vrijednostima čitave skupine
- d) ponuditi slobodu bez stavljanja naglaska na ocjenjivanje ili suđenje vrijednosti ili kritike
- e) uvijek objasniti uzroke i posljedice djetetova ponašanja (Stevanović, 2001).

Organizacija vrtićkog okruženja nudi centre aktivnosti za poticanje dječje mašte i razvoja kreativnosti. Neki od mogućih centara aktivnosti su: centar za građenje, centar za simboličku igru (frizerski salon, kuhinja i sl.), centar za likovno izražavanje, znanstveno-istraživački centar i ostali. Vrtić bogat kvalitetnim sadržajem potiče dijete na istraživanje te kreativno i maštovito izražavanje (Petrova-Jovanovska i sur., 2004).

3. ULOGA OBITELJI, VRTIĆA I LOKALNE ZAJEDNICE U SLOBODNOM VREMENU DJECE

Dječja privrženost prema odgojitelju, uz roditelje, bitan je segment uspostave povjerenja. Kada dijete ne dobiva određenu pažnju instinktivno se počinje osjećati ugroženo i uplašeno (Miljak, 1991).

Obitelj, vrtić i lokalna zajednica pokretači su socijalnog razvoja djece. Nakon roditelja i obitelji, odgojitelji su među prvim osobama koje razvijaju i potiču odnose s djecom. Stoga imaju izrazito bitnu ulogu u stvaranju društvenog razvoja djeteta. Veliki se naglasak stavlja na činjenicu da obitelj i odgojitelji djeci prenose osjećaj bliskosti i prihvaćanja. Na taj način djeca se osjećaju sigurno, opušteno i zadovoljno (Stokes Szanton, 2000).

Obitelj, vrtić i lokalna zajednica su nositelji aktivnosti u slobodnom vremenu djece. Budući da se radi o kompleksnom procesu od velike je važnosti uspostaviti dobru suradnju među nositeljima sadržaja (Rosić, 2005).

3.1. Angažman roditelja i obitelji u stvaranju i promicanju aktivnosti u slobodnom vremenu djece

Obiteljski dom mjesto je gdje dijete po prvi puta osjeća zaštitu, povezanost s roditeljima i slobodu. Kako bi razvili povjerenje i bliske odnose, od velike je važnosti zajedno sudjelovati u aktivnostima slobodnog vremena. Kada roditelji sudjeluju u slobodnom vremenu svoje djece ona imaju povoljne uvjete za zdravi rast i razvoj. Sami roditelji smatraju bitnim sudjelovati u aktivnostima slobodnog vremena zajedno s djecom kako bi ih bolje upoznali te ih usmjerili na upoznavanje djetetovih preferencija i odabira za razvoj ličnosti. Roditeljski utjecaj na razvoj djece treba se temeljiti na prenošenju pogodnih životnih stilova i motivirajućih vrijednosti. Kako bi djeca znala korisno i odgovorno koristiti svoje slobodno vrijeme, roditelji trebaju jako dobro poznavati svoju djecu i podučiti ih istome. Važno je u vrijeme odmora djetetu ponuditi aktivnosti koje odgovaraju djetetovim sposobnostima i interesima. Ukoliko roditelji djetetu ponude zadovoljavajući sadržaj, utoliko će dijete postati sposobnije samo pronaći najbolje načine za provođenje vlastitog slobodnog vremena (Berc i Kokorić, 2012).

Berc i Kokorić (2012) analizom brojnih istraživanja ukazuju na problem obitelji s malom djecom zbog pojavnosti stresa, učestalijom potrebom za brigu i skrb o djetetu, većom nužnošću za emocionalnim podupiranjem. Dok je u tom period nužno osigurati zdravu, poticajnu sredinu za vrijeme zajedničkog provođenja slobodnog vremena cijele obitelji.

Kako će se djeca razvijati uvjetuje i koliko su, te na koji način roditelji uključeni u igru i brigu o djeci. Što se roditelj više bavi djetetom, to će se djetetove kognitivne i socijalne vještine unaprijediti. Iz tog je razloga bitno educirati, posebice mlade roditelje na koji način kvalitetno provoditi obiteljsko slobodno vrijeme, koje poticaje koristiti te na koji način pristupati određenim zahtjevima (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

S porastom broja zaposlenih žena postavljalo se pitanje o smanjenju provedenog vremena majki s djecom. Međutim, biti kod kuće ne znači nužno biti s djecom. Nije nepoznanica kako su i prije, tako i danas, neke obitelji često zapošljavale osoblje koje se bavilo djecom. Za vrijeme popularizma kućanica djeca nisu bila u središtu pozornosti svojih majki. Upravo suprotno očekivanjima, od početka 80-ih godina 20. stoljeća, vrijeme provedeno s djecom povećavalo se kako se povećavao broj majki u radnoj snazi. Istovremeno, veliki broj žena radi na pola radnog vremena, radno vrijeme i briga oko kućanskih poslova se smanjila, a obitelji su manje. Ipak, glavni razlog sve većih kontakata između roditelja i djece je taj što se odnos s djecom smatra prioritetom te roditelji smatraju važnim biti podrška svojoj djeci (Quintana i sur, 2018).

3.2. Angažman odgojitelja i vrtića u stvaranju i promicanju aktivnosti u slobodnom vremenu djece

Slunjski i Lančić (2018) progovaraju o važnosti uloge odgojitelja kod poticanja želje za učenjem. Odgojitelj je dužan stvarati mogućnosti za razvoj novih znanja, pritom vodeći računa o tome da ne utječe na stvaranje istih. Dobre odgojiteljske kompetencije djeci bi trebale omogućavati istovremeno usvajanje više različitih vještina, ne samo jedne. Tradicionalni pedagoški pristup daje prednost aktivnostima koje imaju određeni cilj u odnosu na one aktivnosti kroz koje djeca iskazuju svoj kreativni potencijal. S druge strane, suvremeni odgojiteljski pristup stavlja naglasak na aktivnosti prilagođene interesu djeteta, a ne odgojitelja. Isto tako, odgojitelj koji pretjerano intervenira u dječjem izričaju i aktivnostima nosi negativne posljedice više nego koristi. Uloga odgojitelja za vrijeme aktivnosti je intervencija prema potrebi, fleksibilnost i promatranje na koji način dijete reagira na određene podražaje i koje su mu mogućnosti. Podrška djeci u tom kontekstu

treba biti diskretna i prema potrebama pojedinog djeteta. Prema tome, odgojiteljske kompetencije, uz dječje mogućnosti podjednako utječu na sam proces aktivnosti. Dječja i odgojiteljska kreativnost zajedno mogu iznjedriti nepredvidive ishode.

Autorica Slunjski (2016) napominje kako tradicionalni pristup planiranja i upravljanja aktivnostima ne potiče dovoljno kreativni izričaj kod djece, već primorava na memoriranje i reproduciranje postojećih produkta. Kreativni ishodi nisu potencirani u slučaju zajedničkih aktivnosti djece i odgojitelja, poradi zastupljenosti jednodimenzionalnog promišljanja. Upravo suvremeni pristup daje važnost osobnim odabirima i potrebama djece.

Praćenjem i bilježenjem odgojno-obrazovnog razvoja, interesa djece, interakcije i podrškom, suvremeni odgojitelj doprinosi razvoju djetetove kreativnosti i snalažljivosti. Od velike je važnosti prikupljati dokumentaciju za vrijeme aktivnosti, kako bi se odgojitelj, dijete i roditelji mogli zajedno osvrnuti na djetetov razvoj. Uz to, dokumentacija samog odgojitelja upućuje na shvaćanje svoje uloge u odgojno-obrazovnom procesu djeteta (Slunjski, 2006).

Uz sve navedeno, Slunjski (2016) također navodi da je odgojitelj dužan ponuditi poticajno materijalno okruženje koje će doprinjeti raznolikijim i kvalitetnijim aktivnostima. Kvalitetno opremljeno okruženje potaknuti će dijete na razvijanje novih pogleda i percipija.

Uloga odgojitelja je usmjeriti djecu organizirajući poticajnu sredinu, osiguravanje materijala, sredstava i predlaganje aktivnosti kojima će djeca razmišljati, tražiti rješenja za nastale problem, stjecati nova znanja i iskustva. Iznimno je važno ponašanje odgojitelja sukladno onome što govori, što očekuje i traži od djece (Puvačić,1981).

Stokes Szanton (2000) u svojoj knjizi napominje važnost odgojitelja pri poznavanju karakteristika dječjeg razvoja prema dobi te napredovanje pojedinog djeteta, s ciljem osiguravanja odgovarajućeg didaktičkog materijala i organiziranja aktivnosti. Odgojitelj također mora znati na koji način promatrati i oslušivati individualne razlike u vještinama kod skupine djece iste dobi, te koji su posebni interesi pojedinog djeteta. Također,

aktivnosti propisane kurikulumom svojim sadržajem moraju biti primjerene razvojnom dostignuću i interesima djece, te njihovoj spoznajnoj razini i socijalno-emocionalnoj zrelosti. Takav razvojno-primjereni kurikulum djeci nudi mogućnost da sama odgovore na vlastita pitanja. Automatski kada dijete postavi pitanje probuditi će se interes, pažnja i motivacija za pronalaskom odgovora. Razvojno-primjereni postupci odgojiteljima daju mogućnost da postignu ravnotežu između zadovoljavanja i proširenja dječjeg učenja.

Odgojitelj je dužan svako dijete promatrati individualno i prepoznati njegove vještine i interese. Na taj način odgojitelj djetetu može osigurati poticajno i materijalno bogato okruženje za individualno učenje. Individualiziranim pristupom djetetu je omogućeno sudjelovanje u aktivnostima u kojima se svako dijete na svoj način može osjetiti uspješnim (Stokes Szanton).

Autorica (2000) nalaže da odgojitelj mora stvoriti okruženje pogodno za dječje istraživanje i doživljavanje različitih iskustva. Struktura prostora mora poticati dječju kreativnost i želju za istraživanjem, otkrivanjem novosti i rješavanje problema. Odgojitelj kroz zajednički rad i igru postaje model oponašanja, te svojim primjerom djeci pruža podršku i uči ga o brigi za druge.

3.3. Uključenost lokalne zajednice u kreiranje i financijsko podupiranje aktivnosti za slobodno vrijeme djece

Autorice (Mlinarević i Gajger, 2010) u svom istraživačkom radu upozoravaju na nužnost prepoznavanja specifičnosti prilikom kreiranja slobodnog vremena kod djece. U te specifičnosti ubrajaju u kojoj mjeri se odgojno-obrazovne institucije i lokalne zajednice društveno angažiraju u odgoju u/za slobodno vrijeme. Zaključuju kako bez uvažavanja tih specifičnosti, svaki programski plan za slobodno vrijeme djece neće rezultirati povoljnim rješenjima, niti će zadovoljiti tražene potrebe onima kojima je namjenjen.

Prema podacima Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku Republike Hrvatske za razdoblje od 2014. do 2020. godine možemo iščitati potrebu za unapređenjem ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Strateškim planom i

financijskim sredstvima uloženim u provođenje istoga zaključujemo da je u današnjem društvu neophodno ulagati u razvoj odgojno-obrazovnog sustava, s ciljem pružanja kvalitetnih uvjeta za rast i razvoj djece. Jedna od odrednica navedene strategije je uspostava mreže predškolskih ustanova za boravak djece u istima, minimalno dvije godine prije polaska u školu, kako bi se smanjile razlike među djecom u početku osnovnog obrazovanja. Ministarstvo je po tom pitanju provodilo brojne aktivnosti u suradnji s jedinicama lokalne samouprave s područja cijele države. Poticanjem jedinica lokalne i područne samouprave na analizu potreba djece i roditelja, strateški je plan potpomognuo otvaranju novih ustanova i unapređenju usluga educiranih dadilja. Osnivači dječjih vrtića imaju prilike surađivati s Ministarstvom znanosti i obrazovanja, te na taj način unapređivati i provoditi programe ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (Izvešće o provedbi Nacionalne strategije za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine, za 2016. godinu, 2018.).

Na primjeru Švedske uočavamo važnost utjecaja odgojno-obrazovnog osoblja u integraciji slobodnog vremena kod djece. Zakonskim uvođenjem centara aktivnosti u odgojno-obrazovnim institucijama Šveđani su pridonjeli povoljnim uvjetima za rast i razvoj djece. Poticanjem takve socijalne tradicije i obiteljske politike odgovorili su na potrebe djece za vrijeme odsutnosti roditelja zbog posla ili drugih obaveza (Lager, 2018).

3.4. Primjeri iz prakse – udruge s područja Grada Čakovca koje promiču aktivnosti za slobodno vrijeme djece

Grad Čakovec uspješno njeguje tradiciju brige o svojim najmlađim stanovnicima. Od 2002. godine Čakovec osniva Koordinacijski odbor akcije grad Čakovec – prijatelj djece, pod okriljem Saveza društva Naša djeca Hrvatske. Ta je društvena organizacija osnovana 1950. godine u Zagrebu, s ciljem pokretanja i rješavanja problema djece unutar određene lokalne zajednice. Za djecu su tako izgrađena brojna igrališta, zabavišta, kazališta, igraonice, knjižnice i brojne kulturne ustanove. Savez se također bavi pitanjem zdravlja djece i kvalitetnog provođenja slobodnog vremena. Dvije godine od osnutka Saveza društva Naša djeca oformljena su stručna tijela, koja su u početku nosila naziv sekcije, a

kasnije se preimenovala u centre. Područja djelovanja tih centara bila su: predškolski odgoj, rad s roditeljima, ugrožena djeca, dječji tisak, literatura i dječji crtež. U narednih sedam godina osnovano je još sedam centara: za zdravstvenu zaštitu djece, za izvannastavne aktivnosti, za dječja igrališta, za dječja ljetovališta, za kazališta lutaka, za igračke, za film i dijafilm. Pet godina po tome nastalu su centri za pomoć djeci s invaliditetom, za vitaminsku prehranu djece, za scenski izraz, suvremeno odjevanje djece i glazbeni odgoj. Ti su centri omogućili razvoj sadržaja za kvalitetni rast i razvoj djece, temeljeći svoj rad i djelovanje prema Konvenciji UN-a za dječja prava (Paravina, 2008)

Koordinacijski odbor Grad Čakovec – prijatelj djece u dugogodišnjem je radu potaknuo brojne promjene i unapređenje kvalitete života djece i mladih. Danas odbor okuplja brojne udruge, službenike za zdravlje i sigurnost djece, dječje vrtiće i predstavnike dječjeg foruma i dječjeg gradskog vijeća. Na godišnjoj se razini održava nekoliko sjednica odbora gdje se raspravlja o važnosti kvalitetnog i sigurnog provođenja slobodnog vremena djece s područja Grada Čakovca. U tekućoj je godini prijavljeno 15 projekata i aktivnosti koje nude brojne radionice, natjecanja, edukacije i ostali sadržaj za poticanje aktivnosti djece u slobodno vrijeme (Koordinacijski odbor Grad – prijatelja djece održao 2. sjednicu, 2019).

Primjerice, Centar za mlade – Čakovec (CeZaM) već treću godinu za redom uspješno provodi projekt pod nazivom *Prostorko*. Ta je aktivnost pokrenuta od nekoliko mladih roditelja koji su svojoj djeci htjeli pružiti mjesto za zabavu i alternativni sadržaj. Kroz nekoliko druženja u Klubu Prostor, gdje su brojne edukativno-zabavne aktivnosti provodili razni stručnjaci iz područja pedagogije i izvedbenih umjetnosti, djeca su imala prilike uživati u igri i učenju kroz zanimljive organizirane aktivnosti. Uz sam klub Prostor, nekoliko se druženja provodilo u gradskom parku Perivoj Zrinski. U tim su prilikama djeca razvila novu percepciju o važnosti prostornog okruženja i mogućnostima koje im se nude u samom gradu (Medvjedići osvojili srca, 2019).

U Međimurskoj županiji i gradu Čakovcu djeluju brojni školski sportski klubovi koji rade na poticanju organizirane tjelesne aktivnosti u slobodno vrijeme. Pod nazivom *Predškolarci na bazenu* pokrenuta je inicijativa za besplatno sudjelovanje djece predškolske dobi za fizičkom aktivnošću s ciljem promocije zdravog načina života i

poticanjem socijalizacije, pomažući roditeljima da bez financijskog opterećenja mogu djeci priuštiti zadanu aktivnost. Sama županija financirala je izgradnju brojnih sportskih dvorana kako bi se osigurao prostor za prikladno provođenje tjelesnih aktivnosti i slobodno vrijeme. Sljedeća je akcija pokrenuta u sklopu projekta *Prehlada ili gripa? Reci na antibioticima*. Predstava *Kako je Ješko pobijedio prehladu* omogućila je djeci organizirati slobodnu aktivnost edukacijskog karaktera (*Kako je Ješko pobijedio prehladu*, 2018).

ZAKLJUČAK

S razvojem civilizacije mijenjaju se i društvene potrebe. Čovjekova individualnost nalaže istraživanje vlastitih osjećaja, želja i sposobnosti, kako bi smo mogli razumijeti i prihvatiti sebe i različitosti drugih. Još u najranijoj dobi dijete uči određene obrasce ponašanja te počinje upoznavati sebe i graditi svoju osobnost. Kako bi uspješno savladali proces izgradnje ličnosti, djecu je potrebno promatrati, upućivati, poticati i omogućiti im bogatstvo sadržaja za razvoj vlastitih sposobnosti. Važnu ulogu u tome imaju obitelj, odgajatelji i lokalna zajednica. Kroz planirane aktivnosti primjećuje se djetetova darovitost i potencijal. U slobodnom vremenu dijete taj potencijal iskorištava. Kako bi dijete moglo u potpunosti ispoljiti svoje mogućnosti potrebno je omogućiti mu poticajno okruženje. Maštanjem se dolazi do kreativnih rješenja i promišljanja, a motivirajuće i sadržajno bogato okruženje djetetu omogućava maštanje.

Obitelj i vrtić dva su najbitnija segmenta u stvaranju socijalnih i emocionalnih vještina kod djece. Pridajući pažnju i pružanjem ljubavi djeca se osjećaju sigurno, zadovoljno i neometeno mogu promišljati u procesu igre. Igra je vrlo bitan segment slobodnog vremena. Kroz igru dijete uči, otkriva, uočava i usvaja nove spoznaje. Od velike je važnosti i uključenost lokalne zajednice u stvaranje sadržaja za provođenje slobodnog vremena djece. Posebice u malim sredinama važno je usmjeriti se na manji broj aktivnosti ali kvalitetnog sadržaja te prema stvarnim potrebama djece. Mišljenja sam da Grad Čakovec sa svojom dugogodišnjom tradicijom pridonosi razvoju svojih najmlađih stanovnika. Brojne udruge, organizacije i odbori imaju veliku ulogu u kreiranju sadržaja, a upravo Grad im omogućuje da nastavljaju svoj rad. Mogućnost povezivanja između dionika i financijskog potpomaganje stvaraju dobar temelj za brigu o djeci.

Prilikom pisanja ovog rada, u nedostatku istraživanja vezanih za djecu predškolske dobi na ovu temu, razvila sam dojam o naglasku na razvoj predčitalačkih i vještina vezanih za početno pisanje u tom period. Djeci se na taj način već nameću strukture koje će usvajati tek godinu kasnije, a u posljednjoj godini prije početka školovanja trebali bi uživati u slobodnoj igri, razvoju kreativnih promišljanja te bez opterećenja i zadataka.

LITERATURA

Andrijašević, M. (2000). Slobodno vrijeme i igra. U Andrijašević, M. (Ur.), *Slobodno vrijeme i igra* (str. 7 – 15). Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu sveučilišta u Zagrebu.

Berc, G., Blažeka Kokorić, S. (2012). *Oснаživanje obitelji za kvalitetno provođenje slobodnog vremena kao činitelj prevencije rizičnih ponašanja*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

Blažević, I., Božić, D., Dragičević, J. (2012). Relacije između antropoloških obilježja i aktivnosti predškolskog djeteta u slobodno vrijeme. *Hrvatski kineziološki savez*, 122-127.

Čudina, M., Obradović J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.

Frønes, I. (1995). Childhood: Leisure, Culture and Peers. U Qvortrup, J. (Ur.), *The Palgrave Handbook of Childhood Studies* (str. 273-285). New York: Palgrave Macmillan.

Janković, V. (1968). *Pedagogija 2*. Zagreb: Matica Hrvatska.

Janković, V. (1973). *Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi*, Zagreb: PKZ.

Kamenov, E. (1987). *Predškolska pedagogija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Lager, K. (2019). Leisure-time centres: social pedagogical tradition in educational practice. *Early Child Development and Care*, 189 (12), 2005-2017.

Livazović, G. (2018). *Uvod u pedagogiju slobodnog vremena*. Sveučilište Josipa Jurja Dobrile u Osijeku, Filozofski fakultet; Osijek: Hrvatska sveučilišna naknada, Zagreb.

Miljak, A. (1991). *Istraživanje procesa odgoja i njege u dječjim jaslicama*. Zagreb: Školska knjiga.

Mitrović, D. (1981). *Moderni tokovi komparativne pedagogije*. Sarajevo: IP Svjetlost - OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Mlinarević, V., Gajger, V. (2010). *Slobodno vrijeme mladih – prostor kreativnog djelovanja*. Osijek: Sveučiliste Josipa Jurja Strossmayara u Osijeku, Učiteljski fakultet u Osijeku.

Mrnjaus, K. (2014). Pravo djeteta na igru?!. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 16 (1), 217-233.

Omerović, M., Musić, H., Šehović, M., Tomić, R. (2009). *Predškolska pedagogija*. Tuzla: OFFSET.

Paravina, E. (2008). *ABC o DND: što i kako radi Društvo Naša djeca: prijedlozi za osnivanje i djelovanje*. Zagreb: Savez društva Naša djeca Hrvatske.

Previšić, V. (2000). *Pedagozi – stručni suradnici u inovacijskom vrtiću i školi*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.

Puvačić, Z. (1981). *Dijete u jaslicama*, Sarajevo: Svjetlost.

Petrova-Jovanovska, M., Petrov, N., Stevanović, M. (2004). *Kreativno vođenje u vrtiću i školi*. Tuzla: R & S. Puvačić.

Prskalo, I., Horvat, V., Hraski, M. (2014). Igra i kineziološka aktivnost djeteta – preduvjet stvaranja navike svakodnevnog vježbanja. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 16(1), 57-68.

Ranogajec, J. (1971). *Kreativnost učenika u slobodnom vremenu u osnovnoj školi s produženim boravkom*, Zagreb: Zavod za unapređivanje osnovnog obrazovanja.

Rosić, V. (2005). *Slobodno vrijeme - slobodne aktivnosti*. Rijeka: Žagar.

Selimović, H., Karić, E. (2010). Učenje djece predškolske dobi. *Metodički obzori*, 6(1), 145-160.

- Slunjski, E. (2015). *Izvan okvira*. Sveti Ivan Zelina: Tiskara Zelina d.d.
- Slunjski, E., Lančić, M. (2018). *Maša i Filip izvan okvira - priprema odraslih za rad s djecom koja će voljeti učenje i školu*. Zagreb: Element.
- Stevanović, M. (2001). *Predškolska pedagogija*. Tuzla: Druga knjiga. R & S.
- Stevanović, M. (2004). *Škola po mjeri učenika*. Varaždinske Toplice: Tonimir.
- Stokes Szanton, (2000). *Kurikulum za jaslice*. Zagreb: Udruga roditelja Korak po korak za promicanje kvalitete življenja djece i obitelji.
- Šimunović, D., Njegovan-Zvonarević, T. (2008). Kako djeci organizirati slobodne aktivnosti. *Zdrav život*, 68, 62-66.
- Tomac, Z., Vidranski, T., Ciglar, J. (2015). Tjelesna aktivnost djece tijekom redovnog boravka u predškolskoj ustanovi. *Medica Jadertina*, 45(3-4), 97-104.
- Trajkovski Višić, B., Rena-Stipković, M., Berlot, S., Višić, F. (2009). Funkcionalne sposobnosti djece predškolske dobi. U Neljak, B. (Ur.), *Metodičko organizacijski oblici rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije*. (str. 491-494). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
- Vidulin-Orbanić, S. (2008). Fenomen slobodnog vremena u postmodernom društvu. *Metodički obzori*, 6 (3), 19-33.
- Vukasović, A. (2001). *Pedagogija*. Zagreb: HKZ "MI".
- United nations (2003). *World Youth Report: The global situation of young people*. New York: United Nations publication.
- Quintana, J.C.M., Falcon, J.A., Pinero, M.A.C., Clemente, D.I. (2018). Analysis of family shared leisure time in early childhood and their relation with parental competencies. *Early Child Development and Care*, 188 (11), 1580-1592.

Internet izvori:

Izvešće o provedbi Nacionalne strategije za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine, za 2016. godinu, <https://mdomsp.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti2018/Izvje%C5%A1%C4%87e%20Nacionalna%20strategija%20za%20prava%20djece%20za%20%202016.%20godinu.pdf> (2.9.2020.)

Koordinacijski odbor Grad – prijatelja djece održao 2. sjednicu <https://www.mnovine.hr/medimurje/koordinacijski-odbor-grad-prijatelja-djece-odrzao-2-sjednicu/> (2.9.2020.)

Medvjedići osvojili srca <https://emedjimurje.net.hr/vijesti/grad-cakovec/3516657/cakovec-grad-prijatelj-djece-najakciju-ima-murid-budi-sretna-prica-jednog-medvjedica/> (2.9.2020.)

Kako je Ješko pobijedio prehladu <https://czk-cakovec.hr/dolazi-29/> (2.9.2020.)

IZJAVA O SAMOSTALNOSTI RADA

Ja, Magdalena Koren, izjavljujem da sam ovaj završni rad, na temu *Slobodno vrijeme djece u ranom djetinjstvu i predškolskoj dobi*, izradila samostalno uz vlastito znanje, pomoć stručne literature i mentorice.

Potpis: